

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.н. Валери Стоилов Стоянов
ВВМУ „Н. Й. Вапцаров“ – гр. Варна

на материалите, представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност “доцент“ в област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.7. Администрация и управление, научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство (психологически аспекти на управлението)“

В конкурса за заемане на академичната длъжност “доцент“, обявен в Държавен вестник, бр.83/18.10.2022 г. и в сайта на ВУАРР – Пловдив за нуждите на катедра „Регионално развитие, агробизнес и туризъм“ в Департамент по икономика и управление, като кандидат участва **д-р Деян Минков Хаджийски**.

1. Кратки биографични данни

Конкурсът за заемане на академична длъжност “доцент“ е обявен в Държавен вестник, бр.83/18.10.2022 г. и в сайта на ВУАРР – Пловдив за нуждите на катедра „Регионално развитие, агробизнес и туризъм“ в Департамент по икономика и управление.

Рецензията е възложена по решение на Научното жури, с протокол №1 от 31.01.2023 г.

Единствен кандидат по конкурса е д-р Деян Минков Хаджийски. Кандидатът д-р Деян Хаджийски притежава магистърска степен по психология (сп. „Социална психология“) и по администрация и управление (сп. “Регионално развитие“), придобити съответно през 2006 и през 2011 г. във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. През 2021 година придобива и образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 9. Сигурност и отбрана, Професионално направление 9.1. Национална сигурност. Дисертационният труд е на тема „Психологически аспекти на личната сигурност“, а обучаваща организация е НВУ „Васил Левски“ – гр. Велико Търново.

В професионално отношение д-р Деян Минков Хаджийски е заемал следните длъжности: психолог във Военно учебна база “Христо Ботев”– гр. Плевен (2005 г.); карьерен консултант към ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ – гр. Велико Търново (2006-2011 г.) с основни дейности - професионално ориентиране и намиране на стаж и работа на студенти, изготвяне на стажантски програми съвместно с преподаватели и работодатели за студенти, изграждане на първия по рода си модел на публично-частно

партньорство между университет и голяма международна компания; Хоноруван преподавател към ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ – гр. Велико Търново (от 2010 до 2012 г. включително); Хоноруван преподавател към НВУ „Васил Левски“ – Велико Търново (2019-2020 г.).

Деян Минков Хаджийски е обществено ангажирана личност. Общински съветник към Община Велико Търново е от 2011 г. и до момента. Член е на Постоянни комисии по образование наука и култура, общинска собственост, приватизация и следприватизационен контрол, устройство на територията и Постоянна комисия по Закона за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество (ПК по ЗПКОНПИ). От 2007 г. до 2011 г. е председател на “Асоциация на кариерните консултанти в България“. Участва като експерт в редица проекти финансирани от Фондация “Отворено общество” и други фондове.

Образователният профил и натрупаният професионален опит от д-р Деян Минков Хаджийски, както в системата на висшето образование като преподавател, така и извън нея, са съзвучни с изискванията за заемане на академичната длъжност „доцент” по професионално направление 3.7. Администрация и управление, научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство (психологически аспекти на управлението)“, съгласно чл. 53, ал. (1), т. 1 и т. 2 от Правилника за прилагане на ЗРАСРБ.

2. Общо описание на представените материали

Д-р Деян Минков Хаджийски предлага 9 броя научни трудове за рецензиране във връзка с конкурса, както следва:

1. **Хабилитационен труд – монография:** Хаджийски, Д. (2023). Аз концепция на ръководителя и управление на организацията, Издателство „Институт за знание, наука и иновации”, 144 стр., ISBN 978-619-7668-09-4 (print), ISBN 978-619-7668-10-0 (CD).

2. **Монография** - Хаджийски, Д. (2023). Психологически аспекти на обучението и управлението на персонала, Издателство „Фабер”, В. Търново, 202 стр., ISBN 978-619-00-1598-7.

3. **Публикувана книга на базата на защитен дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен "доктор":** Хаджийски, Д. Психология на личната сигурност, Издателство „Фабер”, В. Търново, 2021, 192 стр., ISBN 978-619-00-1466-9.

4. **Статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове** – 6 бр. авторски, от които 2 на английски език.

Представените по конкурса научни трудове са извън трудовете, посочени в автореферата на дисертацията за присъждане на образователната и научна степен „доктор” и се приемат за оценка. Публикуваната книга на базата на защитен дисертационен труд за присъждане на образователна и

научна степен "доктор" не се оценява, но участва във формирането на становището за съответствие на кандидата с минималните национални изисквания за заемане на академичната длъжност „доцент”.

В представената по конкурса справка за цитирания на научни трудове на кандидата, са описани 7 цитирания, които могат да се представят в две групи:

- Цитирания от български автори в монографии и колективни томове с научно рецензиране – 4 бр.
- Цитирания от български автори в нереферирани списания с научно рецензиране – 3 бр.

С представените за участие в конкурса научни трудове, придобитата ОНС „доктор” и забелязаните цитирания, д-р Деян Минков Хаджийски отговаря на минималните национални изисквания за заемане на академичната длъжност „доцент”, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.7. Администрация и управление, научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство (психологически аспекти на управлението)“, съгласно Приложение към чл. 1а, ал. 1 на Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България (Ново - ДВ, бр. 56 от 2018 г., в сила от 06.07.2018 г.) - Минимални национални изисквания към научната, преподавателската и/или художественотворческата или спортната дейност на кандидатите за придобиване на научна степен и за заемане на академичните длъжности „главен асистент“, „доцент“ и „професор“ по област 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.7. Администрация и управление.

3. Обща характеристика на дейността на кандидата

3.1. Учебно-педагогическа дейност (работа със студенти и докторанти)

Трудно ми е да дам оценка за преподавателската дейност на д-р Деян Минков Хаджийски поради факта, че преподаваме в различни висши училища. Познавам го като учен от процедурата по защита на дисертационния труд и издадената след това монография. Впечатленията ми са за задълбочен млад изследовател, който успешно прилага интердисциплинарен подход в усилията си да изследва значими проблеми от тематичното поле на социалната психология, психологията на личността, организационната психология и теорията на управлението.

Представената по конкурса научна продукция показва, че д-р Деян Минков Хаджийски активно провежда емпирични изследвания в полето на теорията на управлението и организационната психология, а това е предпоставка за трансфер на актуално научно знание в процеса на преподаване на студентите и в различните форми за следдипломна

квалификация. В такъв смисъл смятам, че може да бъде много полезен преподавател, като води самостоятелни курсове от областта на теорията на управлението и организационната психология.

3.2. Научна и научно-приложна дейност

Научната активност на кандидата по конкурса д-р Деян Минков Хаджийски е концентрирана основно в тематичното поле на преживяванията на хората и съответстващото на тях поведение в организационна среда, като е налице интердисциплинарен подход и “поглед” от различните ъгли за анализ на проблематиката - през погледа на мениджмънта и най-вече през погледа на организационната психология. Подобни изследвания съдействат в голяма степен за трансфер на по-системни знания към обучението на мениджърите и прилагане на подходи в практиката, които да отчитат човешката същност на служителите. В крайна сметка мениджмънтът следва да съобразява дейността си с тази същност, ако иска да има просперитет на организациите. Вече сме убедени, че високата организационна ефективност и ефикасност “лежи” върху благополучието на служителите. Създаването на предпоставки за психично благополучие на служителите в организацията преминава през специфичната интердисциплинарна оценка на факторите, които я обуславят, както и след това прилагане на подходи в мениджърската практика за неговото поддържане. Именно в тази перспектива представените по конкурса публикации са изключително ценни.

Сред основните проблеми, разработени обстойно в научните публикации на д-р Деян Минков Хаджийски, са:

- Влиянието на личностни характеристики, с акцент върху Аз-концепцията на ръководителя, върху организационното му поведение и резултатите от мениджърската практика;
- Подборът на персонал като управленска и психологическа дейност;
- Същността на адаптацията и организационната социализация на служителите и ролята на мениджмънта за оптимизирането им;
- Мотивацията на служителите и ролята на обучението им за просперитета на организациите;
- Същността и приложимостта на методи и подходи за обучение на персонала, с акцент върху възможностите на социалнопсихологическия тренинг в полза на адаптацията и организационната социализация на служителите, управлението на времето, разрешаването на конфликти, формирането на “меки умения” при различни категории служители, лидерското изграждане на мениджърите от различни нива в организационната йерархия;

- Когнитивните и емоционалните аспекти на преживяването на сигурност, в т.ч. влиянието на самооценката в този процес и доверието в ситуацията на пандемията от Covid-19.

Хабилитационният труд на кандидата “Хаджийски Д. (2023) “Аз-концепция на ръководителя и управление на организацията”. Издателство „Институт за знание, наука и иновации”, 144 стр., ISBN 978-619-7668-09-4 (print), ISBN 978-619-7668-10-0 (CD).”, отговаря на изискванията за монография по обем и има двама рецензенти - хабилитирани лица. В структурно отношение се състои от увод, три глави, заключение и библиография. Използвани са 81 литературни източници, от които на кирилица - 46, а останалите на латиница.

Основна цел на монографията е да покаже ролята на личността на мениджъра в организационното му поведение, през изследване на влиянието на “Аз - концепцията” в психичната регулация на дейността, при отчитане на специфичността на управленската дейност. Подобна цел е значима, логична и изхожда от разбирането за Аз - концепция като динамична система, ядро на личността, която влияе върху преживяванията и поведението на хората в две посоки: *на вътрешноличностните процеси*, които включват обработка на информация за себе си, засягат регулацията и мотивационните процеси; *на междуличностните процеси*, които включват социално възприятие, социално сравнение, търсене и модулиране на взаимодействието с другите. Първата глава на монографията “Аз-концепцията в дискурса на психологическите теории” е посветена на осмислянето на същността на понятието през призмата на водещите теоретични модели в психологията.

Във втора глава на монографията “Организационни проблеми, свързани с Аза на ръководителя”, задълбочено се анализират организационни явления, като: ръководството и лидерството, вземането на индивидуални и групови решения, мотивацията на персонала, конфликтите в организацията. На тази основа се търси влиянието на Аз-концепцията на ръководителите върху осъществяване на основните им функции и справянето с проблеми от социално-психично и организационно естество. Прави впечатление поставянето на въпроса за морала на ръководителя, като структурен компонент на Аз - концепцията и влиянието му върху преживяванията и поведението на ръководителя при вземане на решения, разрешаване на конфликти, осъществяване на функциите по планиране, организиране, ръководство и контрол на организационните процеси. Очертани са както проверени хипотези свързани с влиянието на Аз - концепцията на ръководителите върху поведението им в организационен контекст, така и нерешените докрай проблеми по темата, станали основа за разработване на собствения за кандидата модел за емпирично изследване.

В третата глава на труда се представя постановката на емпирично изследване за влиянието на Аз-концепцията на ръководителя върху поведението в организационна среда, резултатите от него и анализ на резултатите. Моделът на емпиричното изследване се основава логично на направените анализи в първите две глави. На основа на разбирането, че Аз-концепцията и ролята ѝ в ръководната дейност изисква поглед в по-широк личностен план, като независими променливи освен самооценката и самоефективността, са включени оптимизмът, емоционалната стабилност и депресивността. С това се дава възможност за формулиране и проверка на достатъчен брой допускания относно взаимовръзки и взаимозависимости между тях, отнесени към важни управленски променливи, като оценка за собствената организация относно мотивираността на персонала, вземането на решения, отношението към конфликтите и визията за бъдещето.

Залагането на емпиричното изследване започва с предположението, че "...Аз-концепцията на ръководителя е значим психологически фактор, който влияе върху успеха на ръководната му дейност и него самия." (с. 106). На основата на модела на изследването и цитираното предположение са формулирани единадесет логични и емпирично проверими хипотези.

Използвана е извадка от 75 ръководители от бизнеса (търговия и производство) и от правителствени и неправителствени организации. Използван е богат набор от инструменти за психологично измерване: Скала за емоционална стабилност от Петфакторния личностен въпросник; Тест за самооценка на Розенбърг; Личностен тест за оптимизъм и негативни очаквания; Тест на Цунг за депресия; Скала за обща Аз-ефективност (GSE) на Schwarzer & Jerusalem; Анкета с айтеми, които са свързани с важни аспекти на ръководството и оценка на ръководената организация, включително и планове за бъдещо развитие. Всички скали показват добра вътрешна съгласуваност и възможност резултатите от изследването да се анализират.

За обработка на емпиричната информация са използвани следните статистически методи: дескриптивна статистика; оценка на вътрешна консистентност на използваните скали, чрез Cronbach's Alpha; t - критерий на Стюдънт за оценка на разликата в средни стойности в две извадки; еднофакторен дисперсионен анализ; корелационен анализ; Хи - квадрат. Обработката на емпиричната информация е осъществена със статистически пакет IBM SPSS Statistics, версия 20. Анализите на резултатите са съотнесени към заложените хипотези.

Резултатите от емпиричното изследване показват ролята на положителната Аз-концепция за оптимизма и намаляването на негативните очаквания, както и за препятстването на тревогата и депресивните преживявания при мениджърите. Така Аз-концепцията в зависимост от съдържателните ѝ аспекти (положителната Аз-концепция), може да играе ролята на буфер за намаляване на ефектите или недопускане на „burnout”,

често срещан сред ръководителите в несигурните социални и бизнес условия, динамиката на промените и конкурентната борба. В организационно-управленски аспект положителната Аз-концепция води до повече усилия в планирането на развитието на организацията, по-голяма удовлетвореност от резултатите, по-умело управление на конфликтите, по-добро вземане на решения и в крайна сметка - по-ефективно управление.

В такъв смисъл, като се има предвид същността на Аз-концепцията, в практически план същата се очертава като важен фактор за подбора на ръководни кадри. От друга страна анализите показват, че Аз-концепцията може да се укрепва и развива, чрез различни форми на индивидуална и групова работа в организационна среда - коучинг, наставничество, обучение в групи.

Монографията на д-р Деян Хаджийски е цялостен и завършен интердисциплинарен научен труд, посветен на конкретен, актуален проблем, обстойно и систематично анализиран на основата и на собствено емпирично изследване, с ярка и логически обоснована авторова позиция. Налице са значими теоретични и практико-приложни приноси.

Втората представена по конкурса монография е “Хаджийски, Д. (2023). Психологически аспекти на обучението и управлението на персонала: Издателство „Фабер”, В. Търново, 202 стр.“, ISBN 978-619-00-1598-7. Отговаря на изискванията за монография както по обем, така и с факта, че има двама рецензенти хабилитирани лица и научен редактор, също хабилитирано лице. В монографията, като се използва утвърдена структура на изложение - увод, три логически свързани глави и заключение, се представя съвременен прочит на актуални проблеми на управлението и организационното поведение. И тук, както и в основния хабилитационен труд, се прави задълбочен анализ на проблеми от тематичната област на управлението и поведението на хората в организационна среда, като: ролята на подбора на служителите и необходимостта от системна и комплексна подготовка на служителите за подобряване на ефективността и ефикасността в организацията; професионалната адаптация и организационна социализация и значението на поддържащото обучение в контекста на тенденцията за обучение през целия живот; ролята на мотивацията за успешна трудова дейност; същността и приложимостта на методи и подходи за обучение на персонала, с акцент върху възможностите на социалнопсихологическия тренинг в полза на адаптацията и организационната социализация на служителите, управление на времето, разрешаване на конфликти, формиране на “меки умения” при различни категории служители и лидерското изграждане на мениджърите от различни нива в организационната йерархия.

В останалите научни трудове на кандидата по конкурса се третираат както проблеми корелиращи с темите в двете монографии, така и проблеми

свързани с различни аспекти на преживяването на сигурност, в т.ч. влияние на самооценката в този процес и доверието в ситуацията на пандемия.

Научната продукция на д-р Деян Хаджийски, с която участва в конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент”, отговаря на изискванията за представяне на научни трудове и има принос за трансфериране на съвременните научни и научно-приложни постижения в областта на организационната психологията и теорията на управлението и тяхното преподаване във висшето училище и в рамките на следдипломната квалификация на мениджъри, експерти по организационно развитие и управление на човешките ресурси.

3.3. Приноси (научни, научно-приложни, приложни)

В по-конкретен вид научните и научно-приложните приноси на д-р Деян Хаджийски се свеждат до следното:

1. Чрез анализ на водещи теоретични модели и на резултатите от собствено емпирично изследване, се показва ролята на положителната Аз-концепция за оптимизма и намаляването на негативните очаквания, както и за буферирание на тревожността/безпокойството и депресивните преживявания при мениджърите, както и ролята ѝ за полагане на повече усилия в планирането и практическата работа по развитие на организацията, по-умелото управление на конфликтите и вземането на решения и в крайна сметка по-ефективно управление.

2. В практически план, теоретичните анализи и находките от емпиричното изследване, представени в хабилитационния труд показват, че Аз - концепцията, от една страна може да се укрепва и развива чрез различни форми на индивидуална и групова работа в организационна среда, а от друга страна - може да бъде важен фактор в подборните процедури при осъществяване на подбор за мениджърски позиции.

3. На базата на задълбочен критичен анализ на основни организационни явления през подходите и теоретични модели от организационната психология, се предлагат съвременни решения на проблемите на управлението и обучението на персонала, като акцентът е върху подбора, адаптацията и организационната социализация на служителите, мотивацията им и ролята на поддържащото обучение в контекста на тенденцията за обучение през целия живот.

4. Представен е модел за обучение на персонала в организацията, като са изяснени цели, задачи, методи и специфики на процеса в организационна среда. Предложен е и модел за оценка на ефективността на обучението.

5. Разработени са съдържателните, процесуалните и целевите характеристики на социалнопсихологическия тренинг като метод за обучение и развитие на персонала, с ясна перспектива за използването му в практиката с различни категории служители.

4. Оценка на личния принос на кандидата

Преценявам, че приносите в научната продукция на кандидата по конкурса са негово лично дело.

Към момента нямам сведения и не съм констатирал плагиатство от д-р Деян Минков Хаджийски.

5. Критични бележки

Критични бележки по същество към кандидата нямам. Препоръчвам му да продължава емпирично да изследва значими проблеми от тематичната област на теорията на управлението и организационната психология, като използва интердисциплинарния подход демонстриран в представените по конкурса научни трудове.

Заклучение:

Като имам предвид гореизложеното в рецензията, правя следните изводи и заключение:

1. Д-р Деян Минков Хаджийски отговаря на минималните национални изисквания за заемане на академичната длъжност „доцент“, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.7. Администрация и управление, съгласно Приложение към чл. 1а, ал. 1 на Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България.

2. Има натрупан професионален опит като преподавател и изследовател в съответствие с изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България за заемане на академичната длъжност „доцент“.

3. Предлага за рецензиране научна продукция със значими научни и практико-приложни приноси.

Всичко това ми дава основание за положителна оценка за д-р Деян Минков Хаджийски, като кандидат за заемане на академичната длъжност „доцент“.

Имайки предвид гореизложеното, предлагам д-р Деян Минков Хаджийски да бъде избран за „доцент“ в област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.7. Администрация и управление, научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство (психологически аспекти на управлението)“ за нуждите на катедра „Регионално развитие, агробизнес и туризъм“ в Департамент по икономика и управление на ВУАРР – Пловдив.

18.02.2023 г.
гр. Варна

Рецензент:
проф. д.н. Валери Стоянов